

III. könyv

A Hernádi olvasókönyv szerkesztésekor úgy láttuk jónak, hogy a falu legújabb kori (mondjuk úgy, hogy napjaink) történéseit külön szerkesztési egységbe foglaljuk.

A szó hagyományos értelmében az első könyv az, amit helytörténetnek nevezünk (csupán emlékeztetőül mondjuk itt is: Czagányi László inárcsi történész munkája). A második könyv — amely a termelőszövetkezet történetét foglalja magában — alapja Cserhádi Pál TSZ elnök és Keresztényi Nándor újságíró kitűnő munkája, melyet a szerkesztés — terjedelmi okok miatt — kicsit szikárabbá tett. A harmadik könyv, amely most következik, kicsit eklektikusabb, hiszen visszaemlékezésekből, riportokból, jegyzőkönyvi idézetekből, a községgel foglalkozó szakdolgozatokból vett részletekből tevődik össze. Szándékaink szerint mégis összefoglalja, elrendezi az elmúlt néhány évtized történéseit, segítséget ad egy majdan tudományos igénnyel megírandó helytörténeti munkához.

Olvasókönyvünk azt a célt is szolgálja, hogy a felnövekvő nemzedék nyomon követhesse szűkebb közössége történetét. Láthassa, hogy honnan indult és érzékelje, hogy merre tart ez a történet, amelynek — vagy máris, vagy maholnap — szükségszerű folytatói.

I. fejezet

... amelyben megidézzük azokat az időket, amikor a politika közös tanácsú községgé vonta össze Örkényt, Hernádot, Táborfalvát és Pusztavacsot.

A politika nagy erő, de még nagyobb a közakarát. Jól kitapintható politikai akarat hozta létre a hetvenes évek elején a közös tanácsú községeknek nevezett konglomerátumokat. Akkor arra hivatkoztak, hogy így egy-egy kistérség anyagi szellemi-politikai erőit jobban lehet koncentrálni, ezáltal a fejlődés dinamikusabbá és kiegyensúlyozottabbá válik. Volt is ebben igazság (ne feledjük: ma ismét előtérbe került a kis régiók - nagyobb régiók kialakításának kérdése (igaz ma talán demokratikusabb megközelítéssel), de volt abban is, hogy a politika akkor csökkenteni és koncentrálni akarta a döntéshozó helyeket, hogy jobban szemmel tarthassa a társadalmi és gazdasági folyamatokat.

Ennek a szándéknak esett áldozatul a három község önállósága: Hernád, Pusztavacs és Táborfalva községek Örkényhez kapcsolva — társközségi státusba kerültek. Hernád esetében ez tizenhárom évig tartott és hogy ez idő alatt hogyan alakult Hernád község helyzete, arról Valentin Károly beszél.

Valentin Károly a termelőszövetkezet erdésze, majd erdészeti ágazatvezetője, a közös tanácsú község létrehozásakor először mint tanácsstag, majd — mint a Hernádot képviselő tanácsstagi csoport vezetője — 1973-tól az örkényi Nagyközségi Közös Tanács társadalmi elnökhelyettese lett.

De vegyük sorra a dolgokat:

A községek egyesítését megelőzően Varga János volt a falu tanácselnöke, akit a község a neve elé ragasztott "Vörös" ragadványnévvel jelölt meg és csak Vörös Vargaként emlegetett. A falu tanácsbírója Mihálovics Mihály volt.

A községek egyesüléséről szóló döntés — az akkori gyakorlatot ismerve — a Pest Megyei Pártbizottság áldásával a Járási Pártbizottság (minden bizonnyal a Végrehajtó Bizottság) ülésén született meg. A megfelelő állami szervekre — Megyei Tanács, Járási Hivatal — a döntés kivitelezése maradt.

A hivatalos aktus megtörtént. Az egyesítés során olyan települések kerültek össze, amelyek között nem volt korábban oksági kapcsolat, hiszen Hernádot közigazgatási múltja inkább fűzte Újhartyánhoz és Pusztavacsához, mint Örkényhez vagy Táborfalvához.

A községek egy közigazgatási egységbe vonása felvetette a kérdést, hogy az egyes települések milyen arányban képviseltesék magukat a tanács és a VB testületében. Ez a mi esetünkben a következőképpen alakult:

Az 1970-es években — az akkori politikai gyakorlatnak megfelelően — a helyi pártszervezetek tették meg az első kezdeményező lépéseket, ők adták meg az ú.n. „irányelveket” a választást illetően (pl.: milyen legyen a testület összetétele: férfi, nő, fiatal, pártonkívüli, fizikai, szellemi stb.), majd a jelölésre jogosult szervezetek (Hazafias Népfront, Kommunista Ifjúsági Szövetség) vagy a nagyobb termelő kollektívák, munkahelyek tettek javaslatot a jelöltekre. Ez egy nagyon fontos mozzanat volt, hiszen itt dőlt el, hogy az egyes társközségek mennyire tudják majd hatékonyan képviselni az adott keretek között településüket. Az a falu, amelynek képviselői képzettek voltak, tekintélyes gazdaság, cég, szervezet javasolta őket tanácstagnak, előnybe került a döntések kialakítása során. Hernád közös tanácsi képviseletéről Valentin Károllyal beszélgettünk, aki a közös tanácsú község képviselő csoportjának vezetője volt, majd 1973-tól az Örkény Nagyközségi Tanács társadalmi elnökhelyettese lett.

„- Alig két éve éltél Hernádon, amikor tanácstagnak jelöltek, ráadásul nagyon fiatal voltál, alig huszonöt éves. Miért éppen téged jelöltek?

- Amikor idekerültem, mint közösséghez szokott pesti srác, hiányoltam, hogy a helyi fiataloknak nincs lehetőségük összejönni, barátkozni. Ezt valamilyen fórumon el is mondtam. Rövidre rá megbíztak, hogy szervezzem meg a KISZ- szervezetet és a felszólalásomat követően két hétre már KISZ-titkár lettem. Nem voltam politikus alkat, de amit elvállaltam, azt szerettem komolyan csinálni - így kerültem a képbe.

- Konkrétan hogyan választottak ki a tanácstagi tisztségre?

- Ha jól emlékszem, 1970-ben Cserháti Pál Tsz elnök behívatott az irodájába, ahol már ott volt Csipai Ferenc, a Járási Pártbizottság egyik vezetője és elmondták, hogy milyen közigazgatási átszervezés lesz és a beszélgetés végén jelezték, hogy a Tsz részéről engem jelölnek a tanácstagok közé.

- Nem voltál ehhez túl fiatal?

- Cserháti Pál szeretett minden új dolgot a fiatalokra bízni.

Az akkori szokásoknak megfelelően a döntések az ú.n. Végrehajtó Bizottság ülésén születtek. Ez egy kisebb létszámú, 9-11 fős testület volt általában és igen ritkán történt meg, hogy döntéseit, javaslatait a tanácsülés felülbíráltta vagy nem fogadta el. A négy község közös tanácsa Végrehajtó Bizottságának Hernádról három tagja volt: Mihalovics Mihály, aki egyben a közös tanács VB-titkára is volt (ez ma nagyjából a jegyzői posztnak felel meg), dr. Droppa László körzeti orvos és Valentin Károly, aki a termelőszövetkezet támogatását is maga mögött tudhatta. A hernádi Március 15. MgTSz a térségben igen komoly gazdasági tényező volt, s ezzel összefüggésben jelentős politikai súllyal is bírt. Ez már a kezdet kezdetén megadta az igen fiatal Valentin Károlynak azt a

tekintélyt a tanácsban, ami végül is 1973-ban a társadalmi tanácselnökhelyettesi megbízásig vezetett.

A közös irányítás alá vont községek érdekei szükségszerűen ütköztek egymással, hiszen mindegyik társközség a lehető legtöbb pénzt próbálta megszerezni a közös tanács költségvetéséből, - ahogy Valentin Károly szemléletesen mondta—, „mindegyik társközség fogta az abroszt és az volt a kérdés, ki tud maga felé nagyobbat rántani”. Lehet, hogy ez nem igazán ismert az itt lakók körében, de Valentin Károly szerint a közös tanácsi irányítás alatt ebből a felállásból Hernád község profitált a legtöbbet. Hogy miként, az megint nagyon érdekes és a korra jellemző.

A költségvetések úgy készültek, hogy a társközségek minden évben benyújtották a tárgyévvel vonatkozó igényeiket — amelyek összesen mindig meghaladta a rendelkezésre álló lehetőségeket. A község első számú vezetői ebből készítettek el egy tervezetet, amely már megpróbált összhangba kerülni a rendelkezésre álló forrásokkal. Nyilván nagy előnyt jelentett Hernádnak, hogy a tervezet összeállításánál fontos szerepet játszott a VB-titkár, az ízig-vérig hernádi Mihalovics Mihály.

A költségvetés elkészítésénél nem lehetett figyelmen kívül hagyni a fejlődő termelőszövetkezet igényeit (pl.: a feldolgozó miatt korszerűsíteni kellett az odavezető utat, meg kellett oldani a belső csapadékvíz elvezetést, de említhetjük itt a gázberuházást is.) A termelőszövetkezet gyors fejlődésének, az egyre erősödő országos hírnévnek volt egy fontos politikai hozadéka is. Először a járási, majd később a megyei párt és állami vezetésnek szolgált hivatkozási alapul, amikor saját munkájukat kellett minősíteni. Így a Tsz afféle „kedvencévé”vált a politikának, amit a sok külföldi vendég — többek között a híres Brezsnyev-féle látogatás is—jelzett.

Így aztán a helyi politikában a Tsz csaknem megfellebbezhetetlen tényezőként is funkcionált —a hernádiak nagy meglegedésére. Ráadásul hatékony stratégiát alakított ki a hernádi képviselőcsoport. Amikor az igényeiket előterjesztették, mindig úgy érveltek, hogy a termelőszövetkezet ehhez vagy ahhoz a beruházáshoz a bekerülési összeg egy jelentős részét vállalja, ha a közös tanács adja a többi pénzt. Ha netán vonakodtak, hamar jött a telefon a járástól, „mi az, hogy nem akartok pénzt adni, amikor a termelőszövetkezet pénzt, munkát ad a beruházáshoz?!”

A társközségek elég nehezen viselték a hernádiak hatékony érdekvédelemért való törekvéseit és más okokkal együtt ez is hozzájárult ahhoz, hogy 1983-ban Hernád ismét önállóvá válhatott.

A hernádi tanácstagok csoportja, melynek vezetője 1973-tól Valentin Károly volt (ő Kálmán Jánostól vette át a megbízást) tehát hatékonyan dolgozott a község érdekeinek érvényesítéséért. A tanácstagok csoportja minden tanácsülés előtt ülésezett, kialakította a közös álláspontot, amit aztán a VB és a Tanácsüléseken kötelező volt képviselni.

A község — noha vágyott az önállóságra — igyekezett kihasználni a közös tanácsi lét lehetőségeit és számos komoly beruházás valósult meg ezekben az években is. Így: nagy dolog a Fő utca

világításának korszerűsítése, az Örkény felé vezető földút szilárd burkolattal való ellátása, az iskolabővítés, csapadékvíz elvezetés, sportpálya építése és a vezetékes gázhálózat kiépítésének megkezdése.

Hernád község az önállóságát 1984. január 1-től nyerte vissza. Részletek a Mihalovics Mihály által a hernádi Községi Tanács 1983. december 28-án megtartott ünnepi alakuló ülésére készített beszámolóiból:

„(...) A község társadalmi viszonyainak kialakulását a Március 15. Termelőszövetkezet politikai, gazdasági, pénzügyi fejlődése alapozta meg. A Közös Tanács megalakulása óta eltelt időben a szövetkezeti gazdaság tevékenységét a termelés területi és ágazati koncepciójának teljeskörű megvalósítása jellemzi. (...)

A Közös Tanács megalakulása utáni években a település fejlődése is élénkebbé vált. A községi alapellátást szolgáló intézményhálózat továbbfejlődött, bővült (orvosi rendelő, iskola-óvoda bővítés, ABC áruház).

A tanácsi fejlesztések megvalósításában a Szövetkezet anyagi hozzájárulása, kivitelező kapacitása és a lakosság társadalmi összefogása igen jelentős volt.

A Szövetkezet üzemi tevékenységének sokoldalú bővítésével és fejlesztésével párhuzamosan erősödött szerepe a település fejlődésében, az életviszonyok alakulásában. Ezt a lakótelep — a sportkombinát építése, a tanácsi fejlesztésekhez történő közreműködése mellett, a termelés növelését megalapozó nagy volumenű beruházásoknak, a község infrastruktúrájának ugrásszerű változása is jelzik. (hírközlés, úthálózat-építés, földgáz-bevezetés) (...)

1970 és 1980 között Hernád község lakossága 203 fővel, Táborfalva 30 fővel, Örkény 160 fővel növekedett, míg Pusztavacs 8 fővel csökkent. A demográfiai adatok szerint Hernádon nőtt a fiatalok és csökkent az időskorúak aránya, amely kedvezőbb lakossági összetételt jelent.

A helyi érdekekre alapozott területi képviselő továbbfejlesztése a fenti okok miatt is indokolt. A képviselő erősítése azonban a közigazgatási szerkezet átalakítását is szükségessé teszi. **Mindezek együttesen indokolták Hernád községben az önálló tanács létrehozását 1984. január 1-ével.**”

Az önálló községi tanács létrehozásával egyidejűleg indokoltnak látták, hogy Örkény Váradi telep községrészt Hernádhoz csatolják. Ez a településrész közvetlenül határos volt Hernád közigazgatási területével, attól mindössze a vasúti sínek választották el. A felnőttek jelentős része a termelőszövetkezetben dolgozott, gyermekeiket pedig a hernádi óvodában és iskolába oktatták és nevelték. Orvoshoz is inkább Hernádra jártak.

„Ezen indokok alapján a Pest megyei Tanács jóváhagyta Örkény Váradi telepnek Hernád községhez való csatolását.

Hernád község önálló községi tanáccsá való szervezését a már említett indokok és javaslatok alapján az érintett szervek megtárgyalták, azt megalapozottnak találták és ennek

eredményeként a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a 18/1983. számú határozatával elrendelte Hernád községben önálló tanács alakítását.”

A Március 15. MgTSz ekkorra már országos híré volt, a község gyorsan fejlődött és a közös tanácsi keretek már akadályozták a fejlődést. Árnyalja a képet, hogy mikorra a község újra visszanyerte önállóságát, addigra a termelőségvetkezett — noha híre, neve még teljes fényében ragyogott — már túljutott a felfelé ívelő pályája csúcsán és így már viszonylag kevesebb támogatást tudott a községnek nyújtani, bár ez sem volt kevés.

Nincs sok értelme a „mi lett volna ha ...” típusú kérdéseknek, de azért érdemes elgondolkodni azon, hogy hol tarthatott volna a község, ha a kezdetektől fogva önállóan szervezhette volna a TSz-szel való kapcsolatait.

II. fejezet

**... amelyben megismerjük a hernádi sportpálya építésének történetét,
ahogyan azt Valentin Károly volt sportköri elnök látta és átélte...
és kiderül az is, vajon miért éppen a kék és a sárga Hernád színei**

Az 1970-es évek elejéig Hernád sportját a Községi Sportegyesület (KSE) jelentette. Az egyesület korábban egy szakosztályt, a labdarúgást működtette. 1971-ben megalakult a férfi kosárlabda szakosztály, melynek működését (terembérlet Dabason) az egyesület fedezte, a többi kiadást a játékosok vállalták. A focisták birodalma az úgynevezett Steinherz féle földön kialakított, egy szál dróttal körülkerített „pálya” volt, melyen egy romos beton borostartályok fölött álló-közművesítetlen öltözőépület állott.

A „személyi és tárgyi feltételek alakulása” (értsd: teljes hiánya) olyan helyzetet teremtett 1972-re, hogy a község vezetése az egyesület megszüntetését határozta el. A határozat végrehajtása — mint az egyesület akkori elnökére — rám hárult. A fájó feladatnak úgy tettem eleget, hogy a megszűnést kimondó közgyűlésen a Március 15.MgTsz vezetősége ígéretének birtokában kijelentettem:

- A megszűnés ideiglenes. Amint a feltételek megteremtődnek, a szövetséget erejére támaszkodva olyan sportkört hozunk létre, amely megfelelő létesítmény birtokában széleskörűen kielégíti a község sportolási igényeit. Ehhez 4 év türelmi időt kérünk.

1974 nyarán Cserhádi Pál a termelőszövetkezet elnöke behívatott irodájába és feltette a kérdést: tudnám-e vállalni egy sportpálya építésének megszervezését. Örömmel mondtam igent!

A következő napon egyetlen helyszínrajzzal felszerelve megjelentem a Tsz budapesti tervező irodájában, ahol Daru Gyula tervezőmérnök fogadott. A vázrajzra pillantva megkérdezte: mi az elképzelésed? Szabvány méretű futballpálya, salakos futópálya, ugrógödrök, bitumenes kosárlabdapálya, kézilabdapálya, öltöző, lelátó, minden bekerítve — soroltam. Meglesz, mondta Gyula bácsi és az év szeptemberében a Tsz vezetősége elé tehettem a kész tervdokumentációt. A vezetőség jóváhagyta a tervet és a költségvetést. Az építés elkezdődött.

Az első komoly feladatot a romos betontartályok eltávolítása jelentette, helyükre ugyanis a terv szerint a labdarúgópályának volt szüksége.

Először géppel próbálkoztunk. Racskó Jani bácsi a Hídépítő Vállalattól bérbe vett számunkra egy légkalapácsot. Két napi küszködés után szomorúan konstatáltuk, hogy az igazi „békebeli” betonból készült alkotmányban nem sok kárt tettünk!

Kénytelenek voltunk eredmény nélkül kifizetni a meglehetősen borsos gépbérleti díjat. Gondoltuk, a nyers kézierő segít. Egy páran összejöttünk és neki az építménynek! Dupsi Ferire, Kolompár Öcsire, Szabó Bandira emlékszem a vállalkozók közül. Estére egy kevés lepattintott szilánk és mindnyájunkban iszonyatos izomfájdalom lett az eredmény.

Jó volt a kapcsolatunk a pusztavacsi honvédség parancsnokságával. Kérésünkre tűzszerészek megvizsgálták, el lehet-e robbantással tüntetni ezt a monstrumot. A szakvélemény lehangoló volt. A veszélyküszöb alatti robbanótöltet csak kissé megemelné a betont, kicsit nagyobb „dózis” használata esetén a környéken nem maradna ép ablak! Ez sem volt jó.

A megoldás véletlenül adódott. „Kis” húsüzemünkben rendszeresen vágattak disznót a táborfalvi szovjet katonák. Egy alkalommal azzal keresték meg a szövetkezetet, hogy lakatos üzeme tudna-e segíteni a laktanya kapujának rendbehozásánál. Fizetni azonban nem szeretnék sokat! A megbeszéléseken szóba került a mi problémánk: betonhordó, dózermunka.

Ezek megoldják, mondta a tolmács, Bereczki Laci bácsi, és megszületett a megegyezés: két nap múlva várjuk a gépet.

Az örkényi úton a táborfalvi elágazásnál várahoztam.

A megbeszélrt időpontban iszonyatos láncsörgés és porfelhő közepette megjelent a „gép”. Egy T-54-es harckocsi lövegtoronnyal, tetőlappal és faltörő kossal felszerelve! Parancsnoka, egy fiatal hadnagy jelentkezik és mondja: vezessem a munka helyszínére. Mit tehettem? Trabantommal az élre álltam és elindultam, mögöttem a tank. Nem is volt semmi, amíg a szántókon, erdőben jártunk, mikor azonban beértünk a faluba— végig a Tóth soron, a Gyóni úton — az emberek rémületükben kirohantak az utcára. Kitört a háború?

Mire a pályára értünk tisztázódott, hogy még béke van. A falu gyerekei azonban egyre növekvő létszámban követték a látványosságot. Meg is adta a munkát a gyereksereg távortartása a monstrumtól!

A betontartályokhoz érve a harckocsi parancsnoka a háromtagú legénységet kiharancsolva átvette a kormányt. Megindult... A magát eddig meg nem adó építmény 10 perc alatt darabokra törve a föld színével lett egyenlő! A hadnagy megállította a tankot és mosolyogva kiugrott. Balszerencsésére! A betontartályok eredetileg ugyanis üvegcsempével voltak kibéleelve. A csepék a betonnal együtt darabokra törtek. Egy ilyen üvegdarabra ugrott a hadnagy. Bal lábfejét szinte teljesen átvágta a cserép a csizmán keresztül. Azonnali elsősegély, be a Trabantba, irány Dabas, Sztk. A gyors beavatkozás után Lelik doktor jellegzetes hanghordozásával fordul hozzám:— Mi van Valentinkám (ismerte és szerette a kosarasokat), nem elég bajom van magukkal, még egy idegen nagyhatalmat is a nyakamra hoz?! Ezeknek más dózisú injekció kell. Amit maguknak adok, abba ezek „belehalnának”.

A balesetnek következményei voltak. A hétezer köbméternyi földmunkát a harckocsi két hét alatt végezte el. Mivel a tank parancsnok nélkül nem tartózkodhatott laktanyán kívül, a laktanya parancsnoka, Sz. őrnagy minden reggel 7 órakor megjelent. A gépkocsit visszaküldte, majd egész nap egy árnyékos helyen pihent. Napközben a háromtagú személyzetet én élelmeztem (a számlák az építkezés költségének terhére elszámolásra kerültek). A katonák kizárólag alkoholmentes italokat fogyaszthattak. Nem így a parancsnok! Munka végeztével késő éjszakába nyúlóan a Gáspár kocsmá volt az állandó tartózkodási helye. Az itteni számlák nem kerültek elszámolásra.

A földmunkát a szövetkezet építő részlege irányította. Ezt követően a kerítés építése következett. A hernádi községi tanács még a nagyközséggé egyesülés évében elkülönített 70 ezer forintot a sportpálya építésére. Ebből az összegből rendeltük meg a kerítéshez szükséges betonlapokat, oszlopokat. Az építést a szövetkezet brigádjai végezték társadalmi munkában.

Az öltöző épületét a másik hernádi üzem, a Láncgyár építette újjá Gábor Józsi bácsi vezetésével. Közművesítés után két öltözőhelyiség, bírói öltöző, szertár és zuhanyozó létesült a tetőszerkezet rendbehozása mellett.

Az építkezés közepette 1974 végén megalakult az új sportegyesület Hernád Termelőszövetkezeti Sportkör (HTSzSK) néven. Mivel tudtam, hogy mind az építkezéshez, mind a sportkör fenntartásához egy jó pozícióban levő, tekintélyes vezetőre van szükség, Kaldenecker Pista bácsi gazdasági elnökhelyettést kértem meg, hogy vállalja el az elnöki tisztelet. Némi vonakodás után vállalta és az alakuló közgyűlés, melynek levezető elnöke voltam, megválasztotta. A sportkör 4 szakosztállyal: labdarúgó, férfi kézilabda, női kézilabda, férfi kosárlabda alakult meg. (A kosarasok az átmeneti időben a dabasi Fehér Akác Tsz sportkörénél versenyeztek). Érdekesen alakult az új sportkör színének megválasztása. Javaslatként először a zöld-fehér került elő, lévén ez a mezőgazdaság színe. Lehurrogás. Nem kedvezünk a fradistáknak! Legyen ez régi szín: piros-fehér. Ez meg a Honvédé! Nem kell! Ekkor szót kért dr. Esőssy Gábor kosárlabdázó. Bármely fővárosi csapat színét javasoljuk, ellenállásba ütközik. Valami élénkebb, külföldi csapatok által is használt színt kéne választani.

Javaslom a kék-sárga színt. A javaslatot a közgyűlés egyhangúlag elfogadta. Azóta kék-sárga Hernád színe, nem csak a sportban!

A pályák közül először a kosárlabdapálya készült el. Az alaptükröt Racskó Gyula építő brigádvezető irányítása mellett maguk a kosarasok ásták ki, a betonozást az építők végezték. A palánkokat tartó szerkezetet a gépműhely vezetője, Szabó Gábor készítette.

Az építkezés során a legtöbb munkát a szövetkezet építő részlege végezte. A sajnos fiatalon elhunyt Simon Laci építésvezető ötletei nagyban hozzájárultak a pálya jelenlegi arculata kialakításához. Az ő javaslatára betonoztuk le a tribünt (eredetileg füves rézsű volt tervezve), az eredetileg faoszlopos kerítés helyett pedig magas háló készült fémtartókkal.

A bejárati kapukat, védőháló szerelést, lelátói padok szerelését a Dormány Józsi bácsi nevével fémjelzett lakatosbrigád végezte el.

A labdarúgópálya készítésére nagy erőket mozgósítottunk. 6400 m² terület állt rendelkezésünkre, ezen belül kellett megoldanunk egy minél nagyobb méretű pálya létesítését. A betonszegéllyel körülvett területbe végül egy 95x55 m-es pálya fért bele, amit később némi alakítással 65 méteresre szélesítettünk. A szintezést és betonszegély készítést ugyancsak az építő részleg végezte a termőréteggel való feltöltéssel együtt. Eredetileg a pálya borítását gyeptéglázással terveztük. Az újjáalakult focicsapat, amelyet régebbi focistáinkból toboroztunk össze, a hernádi tó melletti réten lelt ideiglenes otthonra.

Velük és edzőjünkkel, Szolnoki Feri bácsival döntöttük el, hogy a költségesebb, de gyorsabban birtokba vehető (6 hónap) gyeptéglázás helyett a lassabban elkészülő (1,5 év), de hosszútávon tartósabb megoldást, a fűmagvetést választjuk. Az építők által kiválóan előkészített talajba 600 kg sportfűkeveréket vetettünk el 1975 őszén.

Épült a lelátó, pénztárfülke, futópálya. Míg a kosarasok már 1975 őszétől birtokba vehették pályájukat, a kézilabdapálya csak 1977 tavaszán készült el. A füvespálya állandó locsolásához nagy teljesítményű kútra volt szükség, amelynek kútaknáját társadalmi munkában készítették el. Ugyancsak így épült meg a füvespálya betonszegélye, valamint a futópálya salakterítése is.

1975-ben a termelőszövetkezet vezetősége függetlenített sportvezetőt állított a sportkör ügyeinek intézésére Garas Misi személyében. Tevékenységével munkája mellett nagy segítséget jelentett az építkezés szervezésében is.

1977 nyarára befejezéshez közeledett a mű.

Az alábbi létesítmények kerültek megépítésre:

- labdarúgó pálya 100x 65 m füvesítve
- kosárlabda pálya 24x45 m, üvegpálánkkal, aszfaltozott kivitelben.
- kézilabda pálya 24x45 m aszfaltozott
- négysávós salakos futópálya a labdarúgópálya körül
- hatsávós futópálya a lelátó előtt 105 m hosszú
- betonozott lelátó 3 sor paddal (kb. 450 ülő, 700-800 állóhellyel)
- öltöző épület átalakítása hideg, melegvízzel ellátva, szertárral
- pénztárfülke, 2 db árnyékszék
- kerítés: utcafronti részeken előregyártott vasbeton elemekből, oldalhatáron és a labdarúgó kapuk mögött 5 m-es vasoszlopok horganyzott gépfonattal.

A sporttelep méretei: 164x120 m.

Az építés tervezett költsége 1.300 ezer forint körül volt.

A tényleges bekerülés azonban csak becsülhető. A termelőszövetkezet valamennyi ágazata, a Lánegyár, a kisiparosok mind-mind részt vállaltak a munkából és bizony az elszámolás nem mindig a pályára történt.

Egy későbbi értékbecslés a sporttelep értékét a 70-es évek végén 6,5 millió forintban állapította meg.

1977 augusztus 20. emlékezetes nap. A hároméves munkával létrehozott létesítményt egésznapos ünnepség keretében vette birtokba Hernád lakossága. A sportműsor méltó volt a teljesítményhez: a focisták a Fradi öregfiúkat, a kosarasok a hazai élvonalhoz tartozó Ganz-Mávag csapatát, a kézilabdázók az ugyancsak NB I-es Csömört fogadták.

A nagy nap hajnalán, mikor még alig néhányan mozogtak a faluban, kimentem a pályára. Végigtekintve a gyönyörű létesítményen bizony elzékenyültem. Amit néhány éve megálmodtam, egy nagy szövetkezet és nagyon sok faluját szerető ember összefogása létrehozta, megvalósította.

III. fejezet

amelyben bemutatjuk az önállóvá lett Hernád problémáit, a jövő megtervezésének első lépéseit és az e tervek alapján megvalósult fejlesztéseket

Az önállóvá lett község első feladata a település jövőjének végiggondolása, a fejlődés hosszú távú tervének elkészítése volt. Ezeket a terveket az ú.n. településfejlesztési koncepció foglalta magában. E koncepció elején megjelennek azok a beruházások, amelyek még a közös tanácsi időben indultak. Az önállóvá lett Hernád vezetői az első év tapasztalatai után a másodikat már úgy kezdték, hogy — alkalmazkodva a kor követelményeihez — a VII. ötéves terv keretében kidolgozták Hernád község középtávú településfejlesztési koncepcióját.

Az értékelés leszögezi, hogy a tanács legjelentősebb beruházása a lakossági önerős gázprogram. Ennek értéke 11,5 millió Ft. Lakossági hozzájárulással készült, állami támogatás nélkül.

Jelentős beruházásként említi továbbá a beszámoló az általános iskola tetőterének beépítését, az új melegítőkonyha létrehozását és az ebédlő kialakítását. A tanács intézményeit gázfűtésre állították át. Az egyik jelentősebb mellékúton makadámút készült (azért volt fontos, mert ez az út vitt az orvosi rendelőhöz), majd a teljes felületi zárást is megoldották. Fejlesztésként felsorolja az óvodában és az iskolában elvégzett kisebb-nagyobb felújításokat, pl. lambériázás, bútorvásárlás, stb. A tanács saját bevételeiből fedezte az újonnan kialakított telkekhez (nyolchold) az elektromos hálózat bővítését. Tovább folyt a járdaépítés, a földutak karbantartása és a település parkosítása.

Az általános gazdasági helyzetről, a tanácsok gazdálkodásának körülményeiről így ír az előterjesztés:

„A tanácsi gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztésének alapvető vonása, hogy növekszik a helyi tanácsok gazdasági önállósága, döntési lehetősége és felelőssége. 1986-tól egységes tanácsi pénzalap lesz, amely tartalmazza a működtetés, fenntartás, fejlesztés bevételeit, és rugalmasabb gazdálkodást tesz lehetővé. Az egységes pénzalap felhasználásánál elsőbbséget kell biztosítani a meglévő intézmények, feladatok, ellátási rendszerek működtetésének, figyelemmel a tervidőszakban jelentkező automatikus költségemelkedésekre. Sorrendiségben ezt követi a kötelező tartalékképzés. Csak ezután vehetők számításba új fejlesztések és ezek működtetési, fenntartási kiadásai.”

Ezek után a településfejlesztés prioritásait az alábbiak szerint állapították meg:

- Új egészségügyi létesítmény megépítése (körzeti orvosi rendelő, anya-és csecsemővédelmi tanácsadó + két szolgálati lakás). - Ekkor a tanács a területet már biztosította és a tervek is elkészültek.

- A régi körzeti orvosi rendelőben, amely a település járt útvonalaitól messze, de mégis a településen, kellemes erdős részen fekszik, idősek napközöthonát kívánnak megvalósítani. (Valós igény, hiszen sok az olyan idős ember, aki vagy nem tudja ellátni magát, nem tud főzni, mosni magára, vagy magányos és társaságra vágyik.)
- A régi anya-és csecsemővédelmi tanácsadót szolgálati lakássá kívánják alakítani.
- Tornaterem építése az általános iskola mellé. Ez az igény már az iskola fennállása óta valós, de eddig gondolni sem nagyon lehetett rá. Hármast célzott szolgálna: Az óvodások és az iskolások testnevelését, a tömegsport és a versenysport lebonyolítását és a nagyobb kulturális rendezvények befogadását.
- Vezetékes vízhálózat kiépítése. Hernádon az első víznyerő rétegben lévő víz nitrát és vastartalma állandóan növekszik. Ez jelentős problémákat okozott már a nyolcvanas években is, de nem akkorát, mint a kilencvenes évek elején, amikor már a vízberuházás nem volt tovább halogatható.
- Az iskola állandó teremhiánnyal küszködik, a hiányzó tantermek megépítésének vagy kialakításának gondolata állandóan napirenden marad.
- Az utak és járdák mennyisége is neuralgikus pontja a településnek. Nagy esőzések után a mellékutak járhatatlanok. Ez a fejlesztés a tanácsnak mindennapos feladata marad.
- Utolsó helyre teszi az előterjesztés, de nagyon fontosnak tartja az intézmények állagmegóvását.

Az előterjesztés alapján világosan látszik, hogy a községi tanács reálisan látja a helyzetet. Megállapítja, hogy a fejlesztési célok közül a következő tervidőszakban kizárólag az egészségügyi létesítmény megépítésének van realitása. Ezt is évekre elhúzódó beruházásként tervezi. Nem tudják elvégeztetni az iskolabővítést, a tornateremnek még a terveit sem tudják megcsináltatni, mert a tanácsnak nem lesz pénze a fejlesztésekre.

Egyetlen dologban bízott 1986-ban a Községi Tanács: a lakosság megérti, hogy a település fejlesztése a segítsége nélkül nem válhat valóra, és a TEHO elfogadásával segíti a célok elérését.

Bár a koncepcióban nem esik szó róla, szót kell ejtenünk az elfogadáskor már folyamatban lévő nagy beruházásról is: a gázvezeték kiépítéséről. A gázberuházás az önálló település első és egyben legfontosabb, legnagyobb beruházása volt. Az 1984-ben indult beruházás hatalmas lendülettel kezdődött, melynek irama 1985-re különböző problémák miatt alábbhagyott. Ilyen probléma volt például, hogy a nyomáscsökkentőket igen nehezen tudta a kivitelező beszerezni. Az eredetileg 3 ütemre tervezett beruházás 5 ütemre módosult, melyből a megkezdés évében az első ütem valósult meg, átadása megtörtént. A Fő utca lakói már gázzal fűthettek és az intézményeket is gázfűtésre állították át. A II. ütemet 1985 tavaszán kezdték meg, de a munkálatok nagyon lassan haladtak. A nyomáspróbák elhúzódtak és az árkokat nem lehetett időben betemetni, néhány terv nem készült el időben. Mégis, a tanács törekedett arra, hogy a munkálatokat még 1985-ben befejezzék. Fontos volt

ez amiatt is, mert a gázberuházás a lakosság önkéntes hozzájárulásából valósult meg. A gázvezeték szinte teljes egészében megépült 1985-ben, 1986-ra már csak kisebb munkálatok maradtak, illetve újabb ütemként egy-két külterületi rész felé is folytatták az építést (Hernád abban a különleges helyzetben van, hogy a település testén belül is több külterületi rész volt akkoriban található).

1986-ban és 1987-ben leginkább az általános fejlesztési feladatok (útépítés és -karbantartás, járdaépítés, stb.) volt a fejlesztés iránya és anyagilag kivitelezhető része.

1988-ban a gazdaságban adó- és árreform következett be, megszűnt a városi-községi településfejlesztési hozzájárulás, megszűnt a vállalati béradó, a lakossági jövedelemadó, a lóadó és az ebadó. A Tanács új bevételi forrása lett a magánszemélyek jövedelemadója, amely fejkvóta formájában került újraelosztásra.

Ebben az esztendőben indította a Tanács az egészségügyi intézmény építését, amelyet hernádi vállalkozó tervezett és épített.

1989-ben elkészült az elsődleges prioritást élvező új egészségügyi létesítmény. Átadták a két orvos számára készült orvosi rendelőt, amely tágasabb, modernebb a réginél. Elkészült az anya- és csecsemővédelmi tanácsadó és megépült hozzájuk kapcsolódóan a két szolgálati lakás is.

Ebben az esztendőben kezdődött a telefonberuházás is, mivel az 1980-as évek közepétől a helyi lakosság mind gyakrabban és erélyesebben követelte a telefonhiány gyors, határozott felszámolását. 1989-ben beadvánnyal fordultak a Községi Tanácshoz és kérték, hogy mihamarabb kezdjen tárgyalásokat a MATÁV-val. Felajánlották, hogy vállalják a beruházási költségeket, csak épüljön meg egy modern, minden igényt kielégítő hálózat. 1990. december 31-re már 302 magántelefon és 18 közületi telefon működött. Az igények azonban tovább nőttek, s a MATÁV által beszerelt Tihany-rendszerű telefonközpont bővítésre nem volt alkalmas.

Még ebben az évben a Termelőszövetkezet ösztönzésére a Tanács elkezdi a tornaterem megépítését.

1990-ben folyik a telefonberuházás, a tornaterem építése és egy új beruházás nyitányaként megrendelik a vízhalózat kiviteli terveit.

(Ez már több beruházás, fejlesztés, mint amennyire a Községi Tanács 1985-ben gondolni mert és a fejlődés üteme a továbbiakban sem áll meg.)

1991-ben (amikor vége lett volna az ötéves tervnek, ha a rendszerváltozás nem következik be) az önkormányzat Víziközmű Társulatot hoz létre az ivóvízhálózat megépítésére. Ez a beruházás is részben önerős, hiszen lakásonként kell hozzájárulást fizetni. Az ingatlanulajdonosok 64 %-nak egyetértése szükséges ahhoz, hogy ennek a beruházásnak az önrésze mindenki számára kötelezővé váljék. A megfelelő többség létrejön és a Társulat megkapja a felhatalmazást a kivitelezés megrendelésére. Határozat születik arról is, hogy a Víziközmű Társulat beruházásában megvalósuló vízmű üzemeltetéséről az önkormányzat gondoskodik.

Még ebben az esztendőben tárgyalások történnek egy községi gyógyszertár létrehozásáról.

Ebből az áttekintésből látható, hogy Hernád az előirányzott ütemnél gyorsabban fejlődött. Új fejlesztések és beruházások is jellemezték a folyamatot, olyanok, amelyeknek magvalósítására az 1989 utáni időszak teremtette meg a lehetőségeket.

IV. fejezet

...amelyben megmutatjuk, miként működik ma a falu, hogyan, milyen feltételek között lehet élni benne

Ma Hernádon 3.502 ember él (2000. március 31-i adat). Ez kb. 400 fővel több, mint 1992-ben volt. A lakosság számának emelkedése több tényezőnek tudható be:

1.) Rendkívül magas a faluban a születések száma. Évente 40-50-60 csecsemő születik, s ennek a számnak jóval alatta marad a halálozás. A Budapestről kiköltözők szívesen választják letelepedésük helyéül a falut. Köszönhető ez a főváros közelségének, hiszen —bár nem kívánnak a nagyvárosban élni— közel szeretnének maradni ahhoz, hogy a már megszokott előnyeiket élvezzék. Az elmúlt néhány évben két olyan lakott településrészt is Hernádhoz csatoltak, amely bár földrajzi szempontból a faluhoz tartozott, közigazgatási szempontból a szomszédos Örkény és Dabas fennhatósága alatt volt. Ezek az emberek csak statisztikai szempontból lettek a közelmúltban hernádiak, hiszen mindig is itt éltek, gyermekeik a hernádi óvodába és iskolába jártak.

2.) A népesség gyarapodása több olyan elhatározásra juttatta a kilencvenes évek elején és közepén az önkormányzatot, amely minőségében javította a közfeladatok ellátásához szükséges infrastruktúrát Hernádon.

A település szerkezete, lakóházai és építési telkei

Hernád ún. egyutcás falu, amely a század elején kiépült vasútállomás, a alsóhernádi majorságok és a felsőhernádi bokortanyák összekötése következtében alakult ki. Ehhez a hosszú lánchoz a későbbiek során a Várady-telep is csatlakozott, megnövelve ezzel a falu hosszát. A település gerincét egy 5 km hosszú főutca és a hozzá kapcsolódó mellékutcák adják. Az összekötő utak melletti szabad területek évtizedeken keresztül nagymennyiségű, olcsó telket biztosítottak az építkezni vágyóknak. Kezdetben nagy, leginkább 800 négyszögöles, vagy annál nagyobb telkeket lehetett találni. Ezek a telkek az idők folyamán elaprózódtak, hiszen a legolcsóbb és legegyszerűbb megoldást a családi telek megosztása jelentette a fiatal házasoknak egzisztenciájuk megteremtéséhez.

1992-ben 1123 lakóház volt Hernádon. 1999-ben kb.1300 lakóingatlant találhatunk, amely igen jelentős növekedés, hiszen mindössze 7 évről van szó. Hernádon a lakóingatlanok száma növekedett az elmúlt esztendőkből annak ellenére, hogy a gazdasági viszonyok nem igazán kedveznek az új házak építésének. Ennek ellenére az újonnan épült ingatlanok nagy többsége igen szép kivitelű,

drága ház.

A termelőszövetkezet fénykorában nagyon sok hernádi és környező településeken élő embernek adott munkát. A szövetkezet ebben az időszakban 6000 főt foglalkoztatott, míg Hernád állandó lakosainak száma akkor mindössze 2800 fő volt. A biztos munkalehetőség és megélhetés okozta biztonság a lakásépítési kedv fellendülését hozta. Nemcsak hernádiak kezdtek a településen építkezni, hanem egyre több más faluból idejáró ember teremtette meg itt egzisztenciáját. A folyamat eredményeképpen viszonylag hamar elfogyott a szabad forgalmú építési telek állomány. 1980 után a községi tanács úgy próbálta a helyzetet megoldani, hogy az arra alkalmas külterületeket belterületté szervezte, illetve kisajátítás útján, új utcák nyitásával szaporította a telekállományt.

Természetes folyamat — és jó is —, hogy ezek a telkek is elfogytak, így az önállóvá vált hernádi tanács és később az önkormányzat egyik legfontosabb feladata lett új telkek kialakítása. Az önkormányzat testületi jegyzőkönyveit vizsgálva nyilvánvaló, hogy nem volt olyan év, amikor ne került volna napirendre új telkek kialakításának lehetősége. Az új építési telkek kialakítása azzal járt, hogy ezen területek legtöbbször bővíteni kellett az elektromos hálózatot, több helyen az egyéb közművek gerincvezetékét is meg kellett építeni.

Az elmúlt években az önkormányzat értékesítette a településen elszórtan megtalálható telkeit, melyeknek egy része építési telek, más része viszont önmagában értéktelen (pl. mérete miatt), de egy másik telekhez csatoltan még használható építési telekként. Az önkormányzat legfontosabb törekvései új építési telkek létrehozására:

1. Új építési telkek kialakítására az Óvoda utcában került sor, ahol 11 db telket mértek ki, s ekkor lett ebből a szakaszból új utca. Az új utca egy másik - eddig nem lakott területhez vezet, itt szintén nyitott az önkormányzat egy utcát (Szőlő utca). A Szőlő utca párhuzamosan halad a Fő utcával. A Fő utcai telkek egészen a kialakított új utcáig érnek, és ezzel lehetővé vált, hogy a Fő utcai telkek Szőlő utcai végén új építési telkek legyenek kialakíthatóak. Ezek nem önkormányzatiak, hiszen a Fő utcai telkek mind magántulajdonban vannak. A Szőlő utcai részen kb. 50 építési telek válik kialakíthatóvá a tulajdonosok számára. Az Óvoda utcában az önkormányzat a villamoshálózatot kiépítette, a telkeket árverés útján értékesítették.
2. A település egyik részén, a Ságvári lakótelep mögötti részen viszonylag nagy kiterjedésű, erdős terület található. Ezen a területen az önkormányzat lakópark létrehozását tervezte, amelyhez készítettek egy részleges területrendezési tervet. A rendezési programot elkészítő cég felhívta arra a figyelmet, hogy a telekkialakítást és a lakásépítéseket ütemezve kell végrehajtani, mert az erdő tarvágása ökológiai és talaj szemponból súlyos károkat okozna.
3. 1999-ben az önkormányzat megkapta az engedélyt a művelésből való kivonásra, így

elkezdődhetett ezen a területen az építési telkek kialakítása. Az első ütem szerint kb. 30 telek alakítható ki, két utca mentén. A telkek egy része családi házas, más része sorházas beépítést tesz lehetővé. A telkek végén erdősávot hagytak, figyelemmel a rendezési tervben előírottakra. A telkeket közművesítik, tehát megépítik az elektromos-, víz-, szennyvíz- és gázhálózat gerincvezetéseit a területen. A telkek iránt máris nagy az érdeklődés és valószínű, hogy hosszabb időre megoldja a telekgondokat Hernádon.

Összességében elmondható, hogy Hernádon megfelelő számú telek áll rendelkezésre, s ezen telkek ára olcsónak mondható. A lakások komfortfokozatát vizsgálva is nyilvánvaló, hogy leginkább összkomfortos vagy komfortos házakat találunk itt. A legnagyobb gondot az okozza, hogy viszonylag nagy számú régi, elöregedett ház található a faluban. Ezek egy részét olyan emberek vásárolják meg, akik pl. a fővárosból költöznek ki vidékre és nem igazán vannak tisztában a vidéki lét nehézségeivel és körülményeivel. Így előfordul, hogy az általuk megvásárolt lakás tovább romlik, hiszen a fővárosi tanácsi és önkormányzati bérlakásokban élőkben nem minden esetben alakul ki a magántulajdon megóvásához szükséges törődés és felelősségtudat. Természetesen ellenkező példa is van bőven. Nagyon sok kiköltöző értelmiségi és mesterember gyarapítja tudásával Hernádot.

Az élet minősége —mint minden településen — Hernádon is attól függ, hogy a gyermekek oktatása-nevelése milyen lehetőségekkel bír, az emberek tudnak-e vásárolni, szórakozni, művelődni és közlekedni.

Oktatás, nevelés, közművelődés, sport

Ha áttekintjük ezeket a lehetőségeket, Hernádon az alábbi helyzetet találhatjuk: Bölcsőde Hernádon nem működik, erre komoly igény soha nem merült fel. Bár a hernádi újszülöttek, csecsemők nagy száma indokolná az igényt, soha nem vetődött fel bölcsőde létesítésének a gondolata. Ennek okai az alábbiak lehetnek:

- Az itt született fiatalok általában Hernádon maradnak, itt építkeznek és gondoskodnak megélhetésükről, így szüleik, nagyszüleik a gyermekek nevelésében, felügyeletében segítségükre vannak. A szülési szabadság, a GYED és a GYES intézménye lehetővé tette az anya számára, hogy óvodás koráig otthon nevelhesse gyermekét.

Hernádon egy óvoda működik. Története, vagy inkább fejlődéstörténete szépen példázza a település fejlődését. 1969-ben mindössze két csoport működött. A már említett időszak, amikor a termelészövetkezet fénykorát élte, nagy népességszaporodást eredményezett a beköltözők és a születések miatt. Ezért a hetvenes évek végén két új csoportszobával bővítették az óvodát.

	<u>1980</u>	<u>1990</u>	<u>1992</u>
<u>Óvodai férőhelyek száma</u>	100	100	100
<u>Felvett gyerekek száma</u>	135	100	137

Ezekből az adatokból is látszik, hogy az 1994-ben felvetődött óvoda bővítési elképzelés valós alapokon és igényeken nyugodott. 1994-ben és 1995-ben az önkormányzat napirenden tartotta bővítési terveit, azonban az éppen abban az időben zajló nagy kommunális beruházások (telefonhálózat kiépítése, vízhálózat fejlesztése, szennyvíztisztítómű megépítése) anyagi erejét jelentős mértékben lekötötte, s úgy látszott, hogy az óvoda hozzáépítéssel való bővítése nem valósulhat meg.

1996-ban változott meg a helyzet, amikor az óvodával szerves egységben működő, lapostetős konyha beázása olyan méreteket öltött, hogy nem lehetett tovább halogatni a tetőfelújítást. Az önkormányzat úgy gondolta, hogy a konyha tetőterének beépítésével egyszerre megoldhatja a beázási gondokat és az óvodabővítést is. A számításokat tett követte és a következő évben már fogadhatta a kicsiket az óvoda két új csoportszobája is. Jelenleg 150 óvodás korú gyermek látogatja rendszeresen a hernádi Napköziotthonos Óvodát.

Az óvodában korszerű, egészséges életmódra nevelő pedagógiai munka folyik, amelyről a 4Falu hasábjain is hírt adott Bátki Jánosné, az óvoda vezetője 1995-ben:

„Az egészséges életmódra nevelés sokszor nemcsak az anyagiakon múlik, hanem a szemléletváltáson is. Három évvel ezelőtt is hittünk ebben, ezért meghirdettünk egy programot, amely az „Éljünk egészségesebben” nevet viselte. A program megtervezésében segítségünkre volt több tényező. Az első és legfontosabb az volt, hogy a nevelőtestület minden tagja úgy érezte, szükség van a változtatásra és bízott annak eredményességében. A másik tényező az volt, hogy egyre több szakember – orvos, pszichológus és pedagógus — írása, gyakorlati tapasztalata győzött meg bennünket arról, hogy jó úton indultunk el. Döntő fontosságú volt az is, hogy a szülők is egyetértettek velünk és bíztak a program sikerében.

Első lépésként az **egészségesebb táplálkozást** céloztuk meg. Mindannyian tudjuk, hogy a fehérjék, szénhidrátok, ásványi anyagok és vitaminok nélkülözhetetlenek a gyermek fejlődéséhez. A túlzott édesség, szénsavas italok fogyasztása viszont rontja az étvágyat, esetleg korai elhízáshoz vezethet. Ezért azt kértük a szülőktől, hogy a korábbi szokással ellentétben a születés – és névnapokon, és egyéb ünnepeinken a sütemény és az édes ünnepeinken a sütemény és egyéb ünnepeinken a sütemény és az édes szörpök helyett gyümölcsöt és a konyhakertben található zöldségféléből hozzanak. Így ezeken az ünnepeken és a hétköznapokon is alma, körte, szőlő,

narancs, banán, sárgarépa, karalábé, retek, sütőtök került az asztalunkra, amit az óvónénik és dajkanénik tálaltak fel a gyerekeknek. Sok szülőtől kaptunk olyan információt, hogy „bezzeg otthon nem eszi meg az almát!” Most már tudják, hogy az alma finomabb, amit az oviban a barátommal eszem. A légúti megbetegedések megelőzésére illetve csökkentésére a **délutáni pihenő ideje alatt aromalámpát használunk**. Ennek az a lényege, hogy alváskor az illóolajat belélegezve a légutak tisztulnak, a pihenés nyugodtabbá válik. Az aromalámpa használatát több szülőnek javasoltuk otthoni használatra is, és pozitív visszajelzéseket kaptunk.

A legösszetettebb munkát a **gyermeki torna megtervezése és gyakorlati összeállítása** jelentette. A tornát főként mezítláb és könnyű ruhában végzik a gyerekek. A tornában fellelhetők jóga elemek is, amelyek a testi erőnlét fejlesztésén kívül a lelki egészséget is szolgálják. A rendszeres, több éve végzett torna fejleszti állóképességüket, segít megelőzni a gerinc deformációját, és előnyösen befolyásolja a lábboltozat alakulását. **A programunknak az a célja, hogy megmutatjuk a gyermekeknek az örömmel végzett mozgás lehetőségét, a jógán keresztül a helyes légzés elsajátításában segítünk. Ezenkívül felkészítjük őket arra, hogy 6 éves koruktól jobban bírják a nagyobb igénybevételt, a keményebb, sokrétűbb fizikai és szelemi munkát.** Programunk megvalósításában továbbra is számítunk a szülőkre, s nem azért, hogy szakmai életünk könnyebb legyen, hanem azért, mert a személyes kötődéseket, a szülői szeretetet, az egyéni foglalkoztatást a legtökéletesebb intézmény sem pótolhatja.”

Mivel az óvodai statisztikák alapján a létszámnövekedés előre látható volt, 1981-ben hozzákezdtek az új iskolai szárny megépítéséhez. Ez a beruházás 1993-ban fejeződött be. Az új szárny lehetővé tette, hogy az általános iskolában szakítani lehessen a kétműszakos tanítási renddel. Az új épület hat új tanteremmel bővítette az iskolát, további három tantermet alakítottak ki az iskola tetőterében. A régi épületben lehetővé vált új iskolai könyvtár kialakítása, s ez az új intézmény befogadta a községi könyvtár állományát is, így a településen most iskolai-községi összevont könyvtár működik.

Az új iskolából már csak a tornaterem hiányzott. 1989-ben a termelőszövetkezet kezdeményezte felépítését, s a kezdeményezés mellé anyagi segítséget is nyújtott. A tornatermet 1992. március 15-én adták a község lakóinak. A csaknem 600 négyzetméter alapterületű új létesítmény az óvodai és az iskolai testnevelés mellett a községi tömegsport és szabadidősport bázisa is lett. Az iskolában sportszervezőt foglalkoztatnak 1993 óta e feladatok koordinálására.

	<u>1980</u>	<u>1984</u>	<u>1990</u>	<u>1992</u>	<u>1999</u>
<u>Tanulók száma</u>	<u>368</u>	<u>449</u>	<u>385</u>	<u>372</u>	<u>376</u>

Mint a fenti adatokból látszik, a tanulók létszáma jelenleg stagnál, tehát a teremszám

kielégítő, az új problémákat a differenciáltabb oktatás és nevelés igénye jelenti. A két idegen nyelv oktatása és számítástechnikai oktatás ismét újabb termeket követel. A számítástechnika oktatása már megoldódott. Korszerű számítógépes oktatótermet alakítottak ki az iskolában egy raktár és egy tanterem összenyitásával. Benne új típusú, a kor követelményeinek megfelelő gépekkel oktathatják a diákokat. Az oly régóta vágyott nyelvi labort 2000 szeptemberére már birtokba vehetik a tanulók létrehozása. További termekre van azonban szükség a logopédia és a fejlesztő pedagógia elhelyezésére.

A tornaterem lehetővé tette azt, hogy a téli időszakban is sportolhassanak az arra vágyók. A tornateremben csapatsportokat (foci, kézilabda, kosárlabda) és egyéni sportokat is lehet űzni (aerobic, torna, tenisz, stb.).

A településen a lakók számára rendelkezésre áll a II. fejezetben már említett sporttelep is, amit az 1970-es évek közepén a termelészövetkezet épített. Nagyon szép füves focipálya lelátóval, kosárlabdapálya és kézilabdapálya alkotják. A sportszervező foglalkoztatása lehetővé tette azt, hogy a tornateremben állandó szabadidős sporttevékenység folyjék, és ez is hozzájárult ahhoz, hogy 1994 óta Hernád rendszeresen benevez a **Kihívás Napja** versenyébe, ahol többször ért el dobogós helyezést. Erről így írt a 4Faluban Valentin Károly 1995-ben, a „...Nagy boldogság lehet hernádinak lenni!” című cikkében:

„E mondat idézet egy lelkes alkalmi versfaragó, Harsányi Zoltán 1995. május 31. a Kihívás Napja tiszteletére írt verséből. Ujjongása méltán helyénvaló! A község lakossága kategóriájában (3000-8000 lakos), a benevezett 118 település között első helyezést ért el és egyben elnyerte az ország „legsportosabb település-”ének járó oklevelet is! Olyan helységek előtt került Hernád az élre, amelyeknek nevét jóval gyakrabban hallotta az ország. Az egyháztörténeti emlékü Pannonhalma, Pécsvárad, Zirc, a gazdasági hatalmú Bábolna, Mezőhegyes, Bóly, Kondoros, Lábatlan, az idegenforgalmáról híres Fonyód, Balatonfüzfő, Balatonkenese, Veresegyház található többek között a vert mezőnyben.

Mi is történt? A tavalyi sikeres bemutatkozás, – amely a harmadik helyet eredményezte, – nyomán a szervezők rendkívül színvonalas programot állítottak össze. Éjfélkor tornával indult a nap, melyet futás és kerékpározás követett. A tornateremben reggelig tartó folyamatos kosár- és kézilabda mérkőzések, a kultúrházban asztalitenisz „üzte az álmot”. Reggel 5 órakor népes tornázó csoport várta a munkába érkezőket a vasútállomáson, ahol a mozdonyvezető és a kalauz is „beszállt” a pontgyűjtésbe. *Díszes meghívólevél invitálására kerékpárral érkeztek községünkbe az újhartyáni iskolások élükön Manger Henrik polgármesterrel, a pusztavacsi iskolások, valamint a Dánszentmiklós tanulói és tanárai.* A közel négyszáz főt számláló hernádi iskolások futva érkeztek a központi helyszínre, óvodásaink szintén. A 8 órakor kezdődő zászlóavatás és közös torna (melyet alig zavart meg az ilyen alkalmakkor elmaradhatatlan eső) után kezdődtek a szervezők rendkívül

találékonyságáról tanúskodó iskolai játékok. Olyan „közismert” versenyszámokban vetélkedtek, mint a „mocsári pillangófogás”, a „múmiatemetés”, a „vizes lufi dobálás”, „zsákbanfutas”. Közben a község több pontján a felnőttek gyűjtötték a pontokat. A keverőüzemben 7 órakor zenés torna, a kultúrházban baba-mama-papa torna, a Nyugdíjas Klub tagjai részvételével falukerülő séta volt. Tíz órakor teljes létszámmal tornázott a HER-CSI-HÚS baromfi és sertésfeldolgozó üzeme, parádézta a veterán autósok. Délután kosárlabda fesztivál zajlott a tornateremben az NB.I. osztályú BALATEL, a parlamenti politikusok csapata és a Hernádi Öregfiúk részvételével. A nézők között nagy örömmel fedeztük fel az európa-bajnok **Greninger Jánost**, az OTSH elnökhelyettesét! A focipályán 9 csapat, több mint 50 fő részvételével zajlott a vetélkedés. A központi helyszínen nem maradt el a hagyományossá váló „csirkefogó” verseny és a hordógurítás.

Mindez együttesen hozta a szép sikert. Summázva: **Több, mint 2200 főt megmozgatva 61.287 pontot értünk el, ami 1865,66 %-os teljesítménynek felel meg** (ha a község valamennyi lakosa 1 pontot ér el az a 100 %.) Csak összehasonlításképpen: a második helyezett Onga 1136,47%-ot ért el, a harmadik Szendrő teljesítménye 1121,24 %. A csodálatos napot záró felejthetetlen Republic koncert és káprázatos tűzijáték hab volt a tortán. A sikerhez elengedhetetlen volt lakosságunk és meghívott vendégeink lelkes, sportos hozzáállása.

A termelőszövetkezet volt a pálya és a focicsapat fenntartója. A futball olyan jól ment, hogy a csapat bekerült az NB II. osztályba és megnyerte a „Szabad Föld” Kupát is.

A termelőszövetkezet felbomlásával a helyzet gyökeresen megváltozott. A sporttelep fenntartása a az önkormányzat nyakába szakadt. A szponzorok segítségével és az önkormányzati ráfordítás egy ideig még elég volt az állagmegóváshoz, azonban az utóbbi két évben már tarthatatlanná vált a helyzet. Ezért az önkormányzat pályázatot nyújtott be az Ifjúsági és Sport Minisztériumhoz, segítséget kérve a sporttelep felújításához. A pályázaton elnyert összegből 2000-ben megoldható lesz a rekonstrukció.

Teljesen magántőkéből valósult meg egy magán szabadidőcentrum is a faluban. A létesítményben teniszezésre, úszásra, tornára és lovaglásra van lehetőség. Klub formában működik majd, csak a klubtagok számára lesz hozzáférhető, kétségtelen azonban, hogy van a falu társadalmának olyan rétege, amelynek pontosan erre van szüksége.

A közművelődési feladatokat településünkön a községi könyvtár és a művelődési ház látja el. A könyvtárban kölcsönzés és könyvtári órák vannak, egyéb közművelődési tevékenység ott nem folyik, mindezek a művelődési házra maradnak.

Művelődési házunk az 1950-es évek tipikus terméke. Nagyteremmel, két klubbal, előtérrel és egy igazgatói irodával rendelkezett egészen 1997-ig, amikor egy új klubhelyiséget kapott.

A személyi feltételek az elmúlt években sem változtak meg gyökeresen. A hernádi művelődési ház ún. egyszemélyes intézmény, ahol 1 fő népművelő dolgozik, munkáját egy technikai alkalmazott

segíti. A művelődési ház dolgozóinak létszáma növekedett, ez azonban csak jelentős feladatnövekedés után következhetett be.

2000. február 11-én nyitotta meg kapuit látogatói előtt a **Hernádi Teleház**, alkalmazkodva az új kor követelményeihez. A Teleház mindenki irodájaként működik, ahol korszerű számítástechnikai berendezések és irodagépek segítik a településen élőket problémáik megoldásában. Lehetőség nyílik faxolásra, fénymásolásra, távtanulásra, játéokra, távmunkára és internetezésre is.

Az intézmény felszereltsége nagyon kedvező irányban változott az elmúlt esztendőben. A teljes külső és belső tatarozás mellett sok olyan eszközzel gyarapodott, amelyek jelentősen segítik a házban folyó munkát. Ilyen például a hangtechnikai berendezés, amellyel a művelődési ház maga oldhatja meg saját rendezvényeinek és más önkormányzati rendezvényeknek a hangosítását.

A Teleház kialakítása és a hangtechnikai berendezés beszerzése az önkormányzat anyagi áldozatvállalása és az önkormányzatok érdekelttség-növelő támogatásának elnyerése révén valósult meg.

A közművelődési munka kiteljesítésének akadálya a helyhiány. Ezt új helyszínek felkutatásával oldják meg. Így van Hernádon templomi hangverseny, szabadtéri falunap, gyermekelőadás a tornateremben, stb.

1993 óta jelentős rendezvény-sorozata is van a művelődési háznak **Hernádi ősz** címmel, amely egyre nagyobb látogatottságnak örvend és a település határain kívül is nagyon sokan ismerik. Falunap, koncertek, kiállítások és műsoros előadások fémjelzik ezt a programsorozatot.

A **FALUNAP** sajátos rendezvényfajta. A közös szórakozás, időtöltés helye és alkalma, amely gyakran igényli a látogatók személyes közreműködését. Programjait tekintve sokszínű. A gyermekműsorok, felnőtteknek szánt műsorok, koncertek és versenyek biztosítják az egész napos kikapcsolódást és szórakozást. Hernádon egy különleges program is van ezen a napon: a lovas ügyességi verseny és az amatőr kettesfogat hajtó verseny, amelyet a Hernád Kupáért vívnak.

A **KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK** általában egy-egy grafikus vagy festőművész önálló kiállítását jelentik. A kiválasztásnál nagyon fontos szempont, hogy az illető művésznak legyen valamiféle kötődése Hernádnak vagy a szomszédos települések valamelyikéhez. Ez a tény jótékonyan befolyásolja a kiállítások látogatottságát. Az elmúlt esztendők alatt értő és lelkes közönség verbuválódott a kiállítások megnyitójára, s ezáltal bebizonyosodott, hogy ennek a műfajnak is létjogosultsága van a településen.

GYERMEKRAJZ-KIÁLLÍTÁSOK a gyermekek és fiatalok aktív részvételére és kreativitására építenek. Lehetőséget biztosítanak arra, hogy a településen működő intézmények tudatosan, célirányosan dolgoztassák a gyerekeket. Különösen fontos, hogy ennek a munkának azonnali eredménye is van : kiállítás a művelődési házban, ahol a többi gyerek, a szülők, nagyszülők és más érdeklődők megtekinthetik az alkotásokat. A rajzpályázat témája mindig valamilyen aktualitás.

Néhány kiragadott példa:

„Hernádon élek” (1993) - a gyerekek a Hernáddal, mint szülőfaluval kapcsolatos élményeiket, benyomásait, kötődésüket jelenítették meg alkotásaikban.

„Apu, anyu, öcsi (hugi) meg én”(1994) - A Család Nemzetközi Éve alkalmából.

„Ne pusztítsd el a Földet!” (1995) - A mindig aktuális környezeti nevelés apropójából.

„őseinket felhozád Kárpát szent bércére” (1996) - A Millecentenárium alkalmából.

„... és mégis mozog a Föld” (1997) - A Tudomány Napja alkalmából.

„Példaképem” (1998.) - A gyerekek azokról a személyekről vagy eseményekről készítették el alkotásaikat, akik (amelyeket) példaértékűnek tartanak.

A gyermekrajz-kiállítás a "Hernádi ősz" egyik legsikeresebb, leglátogatottabb rendezvénye.

1995-ben rendezték az első fotókiállítást a művelődési házban a programsorozat keretében. Az ötletet az adta, hogy mindenki azt hiszi, fényképezni bárki tud. A kiállításokon bebizonyosodik, hogy a fotóművészet - művészet. Az általa létrehozott alkotások a XX. század műalkotásai közé tartoznak.

Törekedtek arra, hogy olyan témával kezdjenek, amely igen közel áll az emberekhez. E gondolat jegyében 1996-ban Kerekes György Erdély című fotókiállítását rendezték meg. Az erdélyi tájak, szokások és népviseletek nagyon sok érdeklődőt vonzottak. A következő a Nimród Fotóklub kiállítása volt, amely nyolc fotóművész szerte a nagyvilágban készített természetfotóit mutatta be. 1998-ban Tóth István fotóművész (Az évszázad fotóművésze) kiállítását rendezték meg. Tóth István életművének keresztmetszetét állították ki, három alkotói periódusának bemutatásával. Bizonyítást nyert, hogy ez a fajta elvont, de nagyon is emberi művészet magával ragadja a szemlélőt. Tóth István 1999-ben 75. születésnapját ünnepelte, a kiállítás egyben születésnap-i köszöntés is volt, a tisztelet és szeretet ünnepe, tisztelgés a ma élő leghíresebb magyar fotóművész előtt.

A művelődési ház rendszeresen közönség elé lép egy-egy gyermekeknek vagy felnőtteknek szóló műsorral is. A katolikus templomban olyan koncerteket szerveznek, amelyek a hely szellemének megfelelnek. Az első templomi koncert Poór Péter karácsonyi műsora volt. A következő években a falu vendégül látta Sebestyén Mártát a Muzsikással, a Kormorán együttest, valamint Szvorák Katit a Hegedős együttesel. A helyi közönség minden alkalommal megtöltötte a templomot, hiszen a fent említett előadók országos, sőt világhírű előadók.

1993-ban valós, nagymértékű igény merült fel arra, hogy legyen a településen zeneoktatás. A község vezetői a szomszédos városban működő Sugár Rezső Zeneiskola igazgatóját keresték fel azzal a kéréssel, hogy hozzon létre Hernádon zeneiskolai kihelyezett tagozatot. Ez még 1994-ben magvalósult, helyileg a művelődési házban működött. A növendékek száma 4 év alatt annyira

megszaporodott (szomszéd falvakból is vannak növendékek), hogy ismét lépnie kellett az önkormányzatnak. 1998 végén épületet vásárolt a zeneiskola céljára, amelynek felújítása 1999 tavaszán és nyarán lezajlott, így az 1999/2000. tanévet már az új iskolában kezdhették a zeneiskolások. A zeneiskola a művelődési házhoz tartozik, felhasználásáról a művelődési ház igazgatója, szakmai munkájáról a zeneiskola igazgatója határoz.

A falu büszkesége a Garázs Band nevű ifjúsági zenekar, amelyben 12-16 éves fiatalok zenélnek. ők rendszeres fellépői a községi rendezvényeknek és számos felkérést kapnak más helyeken való szereplésre is, többek között játszottak már az egyik kereskedelmi televízióban is.

Bár Hernád történelmi múltja jelentős, ebből a múltból fakadó és táplálkozó hagyományai nincsenek és nincsenek olyan helyei sem, amelyek történelmére emlékeztetnék. A község önkormányzata 1999-ben elhatározta, hogy helytörténeti gyűjteményt állít össze, amelyet tájházban helyez el. A **tájház** megvalósításához olyan ingatlant vásárolt, amely a század húszas éveiben épült, s a leginkább tükrözi a 19. és 20. századi falusi építkezés sajátosságait. Az épület rekonstrukciója és a a helytörténeti gyűjtemény befogadására alkalmassá tétele jelenleg is folyik. Elkészülte után otthont biztosít majd a helyi hagyományőrző műhelyek, csoportok és civil szerveződések számára is.

Egészségügyi és szociális ellátás

Alapfokon az egészségügyi ellátást a házi orvosok végzik. Hernádon két házi orvos dolgozik, mindketten vállalkozók. Munkájuk szervezésében és ellátásában mindkettejüket 1-1 orvosirnok és 1-1 asszisztens segíti.

A két házi orvoson kívül egy családgondozó védőnő, egy fogszakorvos, egy másodállású gyermekorvos és egy fizioterápiás nővér tartozik az egészségügyi apparátusba. Az egyik házi orvos az iskola- , a másik az óvoadorvosi teendőket látja el.

Munkájukhoz a személyi feltételeken kívül a tárgyi feltételek is adóttak. A fogorvosi rendelő 1980-ban, az új orvosi rendelő és az anya- és csecsemővédelmi tanácsadó 1988-ban épült. 1992-ben gyógyszerertár épült Hernádon, amelyet jelenleg vállalkozó gyógyszerész vezet, mert az épületet - garanciavállalással a tevékenység megtartására - az önkormányzattól megvásárolta.

Az egészségügyi szakapparátus célja, hogy a betegnek a lehető legkevesebbet kelljen utaznia, lehetőség szerint kapjon meg minden ellátást a falun belül. Az orvosok munkáját és a betegek ellátását az önkormányzat műszerbeszerzésekkel segíti. Rendelőnk az egyik legjobban felszerelt rendelő a környéken. Az EKG készülék, oscilométer, vércukorszintmérő, látásélesség és

színvizsgáló beszerzése jelentős költségráfordítást igényelt, de ezekkel a műszerekkel az orvosok olyan vizsgálatokat is el tudnak végezni, amelyekért korábban nagyon sokat kellett utazniuk a betegeknek.

A szociális alapellátás szorosan kapcsolódik az egészségügyi ellátáshoz. Így van ez azért is, mert a legtöbb felhívás beteg, elesett, magányos emberekről éppen az egészségügy dolgozóitól érkezik. A rászorulóknak pénzbeli vagy természetbeni ellátást kapnak. Hernádon a munkanélkülieknek az a része jelentkezik, akik már munkanélküli ellátást nem kapnak. Részükre - ha lehetőség van rá - a képviselő-testület megállapítja a jövedelempótló támogatást. Ez a rendszeresen fizett támogatás azonban jelentősen megterheli az önkormányzatot. 1992-től kezdve évekig magasan állt a jöv.pótló támogatásban részesülők száma. Ez kb. 40 főt jelentett a településen. 1999-től az aktívabb kiközvetítésnek és a munkahelyek száma növekedésének köszönhetően ez a szám lecsökkent.

A munkanélküliek között több a férfi, mint a nő. Általában betanított munkára alkalmasak és az üzemek arra is keresik őket. Sokkal nehezebb helyzetben vannak a 40 év feletti, érettségizett nők, akik nem találnak Hernádon megfelelő munkát.

A nyugdíjas korúaknak lehetőségük van arra, hogy rendszeresen látogasság az Idősek Klubját, amely a régi orvosi rendelő helyén nyílt meg ünnepélyes keretek között 1990. szeptember 12-én.

Itt napi háromszori étkezést kapnak, beszélgethetnek, különböző szabadidős tevékenységet végezhetnek. Reggeli beszállításukról és délutáni hazaszállításukról az önkormányzat gondoskodik.

V. fejezet

... amelyben megvizsgáljuk, hogy a község az ezredfordulón milyen infrastruktúrával rendelkezik

Utak, járdák, közlekedés

Hernádon a teljes úthálózat 78,7 %-a van a község, 21,3 %-a a Pest Megyei Közútkezelő KHT. tulajdonában van. A PEMÁK által kezelt utak majdnem 90 %-a aszfaltburkolattal fedett, míg az önkormányzati utak többsége földút és makadámút. Ezen okok miatt az utak karbantartása, új utak aszfaltozása és felületi zárása minden évben komoly anyagi áldozatvállalást kíván az önkormányzattól. Mégis fontos elvégezni, hiszen a gépjárműpark Hernádon is óriási ütemben gyarapszik és fejlődik. A személygépkocsik mellett jelentős mennyiségű teherautó, kamion és busz is van a településen.

Az elmúlt 10 esztendő közműépítései sem múltak el nyom nélkül. Az utak a gyakori árokásás miatt elhasználódtak, megrongálódtak, ezért a hernádi önkormányzat fokozottan figyel az utak építésére és karbantartására a 2000. esztendőtől.

A járdák mennyisége és állapota is ilyen fontos tényező. Hernádon kb. 7 km-nyi járda van kiépítve. Ennek nagy része az idő során elhasználódott, más része szintén a közműépítés áldozatává vált.

Az önkormányzat legjelentősebb járdaépítési akciója zajlott le 1999 őszén a Fő utca egy szakaszán, ahol a szennyvízcsatorna építése során a járda teljesen megsemmisült. A település nagy intézményei (óvoda, iskola, zeneiskola, művelődési ház) előtt megy el ez a járdaszakasz, ezért halaszthatatlanul szükséges volt a helyreállítása. 1 km-nyi járdát építtek a Fő utcán, amelyet díszburkolattal fedtek. Ezzel párhuzamosan parkolót alakítottak ki az általános iskola és a művelődési ház előtt.

A járdaépítés miatt számos kritika érte az önkormányzatot. A legtöbb kifogás a magassága és a kapubejárók kiképzése miatt született. Zsadányi Lászlóné polgármester a 4Falu 1999. novemberi számában így válaszolt kritikákra: „Biztosan minden észrevétel jogos az egyes ember szempontjából, csak hogy itt nem az egyéni érdekeket kellett figyelembe venni, hanem a lehetőségeket. Ez a járda a Fő út vonalvezetése, a házak elhelyezkedése által meghatározott adottságok és a műszaki előírások alapján készült. (...) Mást csinálni, szabálytalanul, a műszaki előírások figyelmen kívül hagyásával lehetett volna, de ez az, amit az önkormányzat nem engedhet meg magának. (...) Remélem, a használat során kiderül, hogy nem gondolkodtunk rosszul. Ha pedig az ott lakók a járda és a kerítés közötti földszárvra virágokat fognak ültetni, olyan gyönyörű utcakép alakul majd ki, hogy mindenki a csodájára fog járni.”

Az idő az önkormányzatot igazolta. A lakók azóta már virággal díszítették házaik előtt a kerítés és a járda közötti szakaszt, így a Fő utca képe ma valóban szebb, mint valaha volt.

Hernád előnyös elhelyezkedését nagyon hosszú időn keresztül ki tudták használni a helyi polgárok. Az M5-ös autópálya és az E5-ös főútval nagyszerű lehetőséget biztosított a háztáji földjeikből élőknek ahhoz, hogy a nagybani piacot, vagy más fővárosi értékesítési helyet könnyen, gyorsan elérhessenek. Ez a helyzet megváltozott akkor, amikor az Intertoll Rt. elnyerte a koncessziót az autópálya üzemeltetésére. Rövid időn belül elkészültek a fizetőkapuk, s a fővárosba tartóknak egy oda-visszaútéért viszonylag sokat kell fizetni. Ezzel párhuzamosan a kamionforgalom az E5-ös főútvonalra tevődött át. A hernádiakat ezzel bezárták a településükre, hiszen a régi úton kockázatos a közlekedés a nagy forgalom miatt, az autópályán viszont drága. Hernádon nincs autópályakihajtó, ezért gazdasági szempontból is hátrányba került, mert a jelentős gazdasági vállalkozások leginkább a ráhajtási lehetőséggel rendelkező településeket választják telephelyül.

Azt kell mégis mondanunk, hogy a falu összeköttetése Budapesttel és Kecskeméttel jobb, mint a helyi tömegközlekedés. A Volán arra hivatkozva, hogy a buszjárat üzemeltetése gazdaságtalan, megszüntette azt.

Hírközlés

1990 végére 302 magán telefon és 18 közületi telefon működött. Az igények azonban tovább nőttek, s a MATÁV által beszerelt Tihany-rendszerű telefonközpont bővítésre nem volt alkalmas. A Tihany-rendszerű telefonközpont nagy hátránya volt továbbá, hogy nem tette lehetővé a hívott szám közvetlen tárcsázását, s a dabasi telefonközponton keresztül volt csak lehetséges a telefonálás.

1992-ben az autópálya mellett építeni kezdték a fénykábelt, Vecsés pedig az elektronikus központot. A MATÁV erre a lehetőségre alapozva több olyan önkormányzattal kötött szerződést az elektronikus távhívó rendszer kiépítésére, amelyek a beruházáshoz szükséges összeg megelőlegezését vállalták. A beruházás lebonyolítását Hernádon a HER-TEL Kft. végezte, amelyben 51 % erejéig az önkormányzat, 49%-kal a MATÁV vett részt.

A MATÁV monopóliumának megszűnése után a területi szolgáltatást a Monor Telefon Társaság nyerte el a koncessziós tárgyaláson. A telefonhálózat bővítése mellett a kábeltévé szolgáltatást is ő vezette be azokon a területeken, ahol ő szerelte a telefonhálózatot. Hernádon (lévén a telefonhálózat a MATÁV-tól átvett), az MTT-nek ki kellett volna építenie a kábeltévé beindításához szükséges hálózatot, ezt azonban nem vállalták, mert gazdaságtalannak tartották. Hernádon évek óta magán kábeltévé hálózat üzemel, amely jó színvonalon és mérsékelt áron szolgáltat.

Közművek

Ivóvízellátás:

Néhány évvel ezelőtt a község lakossága az ivóvizet még fűrt kutakból nyerte, ez a helyzet azonban az 1990-es évek elejére, közepére tarthatatlanná vált. A nagymértékű állattartás következményeként a kutak elszennyeződtek. Főleg a magas nitrit-és nitráttartalom tette emberi fogyasztásra alkalmatlanná, de nagyon sokak életét megkeserítette az ivóvíz nagy vastartalma is. Bár már a tanácsi vezetők is tudták, hogy a vezetékes ivóvízellátást meg kell oldani, erőteljes ellenállásba ütköztek a lakosság részéről, hiszen mindegyik ingatlan és háztartás fel volt szerelve saját szivattyúval és hidroforral, így ivóvizükről gondoskodni tudtak.

A termelőszövetkezet ugyan rendelkezett vízművel, de az intenzíven fejlődő Hernádot nem tudta volna ellátni, ezért a településre saját önálló vízhálózatot terveztek. Ezek a tervek el is készültek 1990-re és 1991 tavaszán megkezdődhettek a munkálatok. A meggyőző munka eredményeként a lakosság 68%-a írta alá a belépési nyilatkozatot, így 1991. október 15-én megalakulhatott a Víziközmű Társulat. 1991-től 1999-ig a teljes vízhálózat kiépült, így 2000. januárjában a Víziközmű Társulat megszüntette önmagát. A Községi Vízművet a Vízzolgáltató Kft. üzemelteti, amelynek alapító tagja és többségi tulajdonosa a hernádi önkormányzat. A vízdíjat a Vízzolgáltató Kft. éves beszámolója, tárgyévi számításai és a Kft. vezetőinek javaslata alapján a képviselő-testület határozza meg.

Szennyvízcsatorna-hálózat, szennyvíztisztómű

A szennyvízkezelés megoldatlansága óriási problémát jelentett mind az önkormányzatnak, mind a település lakosságának. A kommunális szennyvizet 1989-ig leeresztőárkokba engedték, amely tulajdonképpen egy óriási árokszerű gödör volt valahol a lakott területen kívül. Ez a tevékenység amellet, hogy súlyosan környezetkárosító hatású volt, hatalmas balesetveszélyt is jelentett az arra járó, kiránduló gyerekek számára. Az ÁNTSZ ezt követően beszüntette a szennyvízelhelyezésnek ezt a módját, ezért egy ideig a képződött kommunális szennyvizet Dabas város szennyvíztisztítójába kellett hordani, amely jelentős mértékben megdrágította a szippantást. A szippantást végző vállalkozók gyakran, sőt legtöbbször árkokban, réteken, szántókon eresztették le a tartály tartalmát. Szolgáltatásuk ezen kívül nagyon drága volt, hiszen a szabályosan épített (teljesen zárt) házi szennyvízagnak gyakran megteltek, s a szippantás költségei jelentős mértékben megterhelték a háztartásokat. Valamit változtatott a helyzeten pozitív irányban az, hogy 1991-től a szennyvízleeresztést a baromfifeldolgozó szennyvíztisztítójánál végezheték el, azonban nyilvánvaló volt, hogy a kérdést véglegesen rendezni kell.

Örkény és Hernád önkormányzatai 1992 végén megállapodást kötöttek, amelyben rögzítették, hogy közösen szennyvíztisztítót építenek és közös pályázatot írnak ki a hálózat megépítésére is. A tisztítómű helyéül a két település között fekvő területet jelölték ki és 1993-ban megrendelték a kiviteli terveket, mindkét fél jelentős saját erőt biztosított a fejlesztéshez és pályázatot nyújtottak be a Vízügyi Alaphoz. A pályázaton elnyert pénzből és a saját erőből 1995-ben megépült a szennyvíztisztító, amely 1995. április 1-én kezdte meg a próbaüzemet.

A két község még 1994-ben megrendelte a települések szennyvízcsatorna hálózatának kiviteli terveit és az építkezés a megfelelő technológia és vállalkozó kiválasztása után 1998-ban elkezdődhetett. A két falu — bár a pénzügyeket közösen futtatták — nem épített egyforma hálózatot, hiszen az örkényi önkormányzat a gravitációs, a hernádi a vakuumos rendszerű mellett döntött.

A szippantott kommunális szennyvíz után 1999. áprilisától már a vezetékes hálózaton beszállított szennyvizet is fogadni tudta a tisztítómű. Időközben kiderült, hogy egy ún. puffer tartály megépítésére is szükség van. A tisztító képes arra, hogy a két község szennyvizét megtisztítsa, azonban a beérkezett mennyiség a napszaktól is függ, így a csúcsidőszakokban befolyó nagymennyiségű szennyvizet a puffer tartály tárolja, amíg a biológiai tisztításon keresztül nem megy.

A szennyvíztisztítót külső vállalkozás üzemelteti. A szennyvízcsatorna hálózat üzemeltetésére az önkormányzat kft-t hozott létre, amelyben többségi tulajdonos. A hernádi AIRVAC Kft. gondoskodik a hálózat karbantartásáról, a hibaelhárításról, az órák leolvasásáról és a számlázásról. Javaslatuk alapján az önkormányzat dönt a csatornadíj mértékéről.

Az elmúlt rövid időszak alatt máris bebizonyosodott, hogy mind a hálózat, mind a tisztítómű kifogástalanul működik. A lakosság máris érzi, hogy mennyivel komfortosabb az új rendszer, hiszen nem kell a szippantással bajlódni és a költségei meg sem közelítik a szippantókocsival történő szennyvízszállítás költségeit.

Környezetvédelem

Egyértelműen látszik, hogy a környezetvédelem vidéken is egyre nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon, hiszen a természetet itt sem lehet kizsákmányolni és ahhoz, hogy lakható legyen a település, minden eszközt meg kell ragadni. Hernádon a legnagyobb problémát kezdetben a helyi állattartás okozta. A termelőszövetkezethez kapcsolódóan nagyon sokan tartottak állatot, főleg baromfit és a 6-8-10 ezres csirkeólakban képződött ammóniás trágya bizony mindig kikerült a földekre. Ugyanitt végezte a 100-150 férőhelyes sertésólakban keletkezett híg trágya is, amelyet egyszerűen bemosattak a talajba és a nagyüzemi mezőgazdaság pedig kizárólag a nagy hatásfokú műtrágyákat alkalmazta. Ezek következményeként - és a kommunális szennyvíz rossz elhelyezése miatt - a talaj

és a talajvíz az 1980-as évek közepére teljesen elszennyeződött. A sertés- és baromfifeldolgozó mellé települt hulladékfeldolgozó által kibocsátott bűz elviselhetetlen és a levegőt nagy mértékben rontja. A vállalkozást több ízben büntették és kötelezték arra, hogy megfelelő biológiai filtert építsen a rendszerbe a káros anyagok és a bűz megszüntetésére, amit többé-kevésbé teljesített is. A szag azonban még most is elviselhetetlen. A bűz mérésére nincs megfelelő módszer, úgyhogy a lakóknak egyelőre tűrniük kell. Hogyan lehetne megoldást találni a környezeti katasztrófa elkerülésére?

A termelőszövetkezet korszerűsítette szennyvíztisztítóját, és a nyárfást, ahová eddig engedte a tisztított szennyvizet, kitermelték, helyette újat telepítettek. A kommunális szennyvíz elhelyezése megoldódott, az állattartás már nem olyan volumenű, mint eddig.

A kommunális szilárdhulladék gyűjtését az önkormányzat megszervezte. Vállalkozó látja el ezt a feladatot, mint ahogyan vállalkozó üzemelteti a községi szeméttelpeket is. Átmenetileg a kérdés megoldottnak látszik, azonban a végső megoldás nem ez.

A kistérség települései közös erőfeszítéssel, Dabas város területén regionális hulladéklerakót kívánnak megépíteni 5 hektárnyi területen. Dabas, Tatárszentgyörgy, Táborfalva, Újlengyel, Pusztavacs, Újhartyán, Inárcs, Hernád, Örkény közös pályázata talán ebben az esztendőben sikerrel jár, valószínű, hogy hamarosan felszámolható lesz a községi szeméttelpe, így újabb szennyező góc szüntethető meg. Sajnos, a hulladék szomszéd városba való szállítása jelentős mértékben megdrágítja majd a szolgáltatást, ezért nehezen fogják majd a helybeliek elfogadni. Ezzel párhuzamosan nagyobb gondot kell majd fordítani a környezetvédelmi előírások betartására, érvényt kell szerezni a helyi köztisztasági rendeletnek és komolyan fel kell lépni az erdőket szennyező illegális szeméttelrakatok létrehozói ellen.

A hernádi önkormányzatnak van köztisztasági rendelete, de 1996-ban elfogadták a község **környezetvédelmi programját** is, amely az alábbi feladatokat jelölte ki az önkormányzat számára:

- a települési környezet tisztasága (köztisztasági rendelet, rendszeres ellenőrzés)
- csapadékvíz elvezetés (az utak mentén vízelvezető árkokat ásított az önkormányzat a csatornaberuházás lezárásával, melyek védik az utakat)
- kommunális szennyvízkezelés, gyűjtés, elvezetés, tisztítás (a hálózattal és a tisztítóművel maradéktalanul megvalósult)
- a lakossági és közszolgáltatási eredetű zaj-, rezgés- és légszennyezés elleni védelem (rendszeres ellenőrzés - viszonylag kis hatásfokkal, teherautók, termelőüzemek, stb., - lehetséges véderdők telepítése, védőtávolság megtartása, stb.)
- helyi ivóvízellátás (maradéktalanul jól működik)
- energiagazdálkodás (közvilágítási lámpatestek cseréje, gázfűtésre való átállás)

- zöldterület-gazdálkodás (a kialakított telkeken véderdőket hagynak, a települést fásítják, parkokat hoznak létre)

Egyéb közszolgáltatások

Elektromos hálózat, közvilágítás:

Hernád térségében a DÉMÁSZ az áramszolgáltató, monopóliuma kizárólagos. 1999-ben nyilvánvalóvá vált, hogy az elhasználódott közvilágítási lámpatesteket le kell cserélni energiatakarékos lámpákra. A DÉMÁSZ ajánlatát fogadta el az önkormányzat, amely vállalta, hogy végrehajtja a korszerűsítést, amelynek árát az önkormányzat úgy törlesztheti, hogy nem foganatosítja az energiamegtakarítást, hanem továbbra is az eddigi mértékben fizeti a közvilágításért a díjat. E kompromisszum eredményeként 2000. január végére a DÉMÁSZ végrehajtotta a település egész területén a lámpatestek cseréjét. A főútvonalak mellett ún. napfénylámpákat helyeztek el, amely szinte nappali világosságot teremt az esti órákban. A többi utcában is jelentősen nőtt a fényerő. Az emberek közérzetének ez igen jót tesz, hiszen a közlekedés biztonságosabb, a közbiztonság megfelelőbb lett általa.

Temetkezés, kegyeleti szolgáltatás

A települési közszolgáltatások szomorú, de nagyon fontos része. Minden költségvetési évben nagy problémát jelentett az önkormányzat számára a temető megfelelő szinten való fenntartása, az ott dolgozó alkalmazott bére. 1999-ben a kistérség önkormányzatai pályázatot hirdettek a kegyeleti szolgáltatások ellátására településeiken. A nyertes pályázó az összes településen elláthatja a kegyeleti feladatokat. A temetők minden helyen az önkormányzat tulajdonában maradtak, a szolgáltató azonban nem fizet érte bérleti díjat, hanem annak fejében elvégezteti a kisebb-nagyobb felújítási munkákat. A vállalkozó településenként ügyfélszolgálati irodát tart fenn, így a temetkezéssel kapcsolatos ügyintézésért már nem kell a közeli városba utazni. Az ügyfélszolgálati iroda munkatársa és a temetőgondnok a vállalkozás alkalmazottja. Az önkormányzatok fenntartották a jogot, hogy ellenőrizhessék a szolgáltatás színvonalát és körülményeit, valamint saját hatáskörben tartották meg a sírhelyek árának megállapítását is.

VI. fejezet

... amelyben beszélünk a jövő kirajzolódó útjairól, a hernádi önkormányzat társulásairól, kötődéseiről a kistérség többi településéhez

Hernád 2000-re elérte, hogy összközműves településsé vált. 1984-ben, az önállóvá váláskor erre még nem is gondolhatott. A település fejlődése jól átgondolt, az adódó lehetőségeket maximálisan kihasználó fejlesztési törekvések eredménye, amely kötődik egyrészt az 1984-ben posztjára került tanácselnökhöz, aki később polgármester lett, másrészt a munkáját segítő, megalapozott döntéseket hozó, a közösség igényeit és érdekeit szem előtt tartó képviselő-testülethez.

A település előtt álló feladatokat több tényező határozza meg:

- helyi gazdaság, munkahelyteremtés,
- kapcsolódás a kistérségi feladatokhoz, a feladatellátás gazdaságosabbá tétele és
- racionalizálása érdekében
- a település lakóinak igényei alapján megvalósítandó közszolgáltatások és a meglévők színvonalának javítása.

A település gazdasági szerkezete

Üzemek, gyárak: A mai napig működik a termelőszövetkezet felbomlása után önállósult baromfi- és sertésfeldolgozó üzem, amely Kft. formájában tevékenykedik. A HER-CSE-HÚS kft. a legjelentősebb munkaadó a faluban és a környéken. Mint legnagyobb termelőüzem, iparűzési adójával is nagy mértékben hozzájárul az önkormányzat bevételeihez. Külön figyelmet fordít arra is, hogy természetbeni juttatásokkal támogassa a községi rendezvényeket és intézményeket.

Jelentőségét tekintve rögtön a második helyen állnak a kutyatápot gyártó üzemek. Néhány évvel ezelőtt jelent meg az első ilyen Hernádon Feed Full Kft. néven, s hamarosan kapcsolódott hozzá a Her-Tak és az Extruder Kft. is. Ezekben az üzemekben a Feed Full nevű kutyatáp mellett macskaeledelt és haleledelt is gyártanak. A kft-k ebben az esztendőben alakulnak át részvénytársasággá. Jelentős foglalkoztatók, iparűzési adójuk fontos bevételi forrása az önkormányzatnak.

Harmadik helyen áll a műanyagüzem. A Batex Bt. sok hernádit foglalkoztat, iparűzési adója jelentős.

1998-ban cérnagyár épült a településen, ahol korszerű gépsorokon gyártják a cérnát és a fonalat. Sok embert foglalkoztatnak. Mezőgazdasági nagyüzemi növénytermesztést egyetlen vállalkozás folytat, a Mezőszolg kft.

Vállalkozók: A faluban működő vállalkozásokat két csoportba oszthatjuk:

- szolgáltató vállalkozások
- termelő vállalkozások

A szolgáltató ágazatban működő vállalkozások: személyszállítók, fodrászok, kozmetikusok, kereskedők, fuvarozók, vendéglátók, különböző mesteremberek, pl. szobafestők, lakatosok, gáz-és vízszerek.

A termelő vállalkozások általában baromfivágóhidak, selyemvirág készítőik, fröccsöntők.

A mezőgazdasági termeléssel az őstermelők foglalkoznak. Számuk az összlakosságot tekintve már elenyésző. A baromfitartással csak néhány család foglalkozik, ennél jelentősebb a főliás növény- és virágtermesztés. A kárpótlás során visszakapott földeket művelik, bár ezek száma sem túl magas. Igazán nagyüzemi módon csak a már fent említett Mezőszolg. Kft foglalkozik növénytermesztéssel, a gazdáknak a földek művelése legfeljebb keresetkiegészítésként szolgál. Hernádon heti egy alkalommal falugazdász tart fogadóórát, mely időben a mezőgazdasági vállalkozók és az őstermelők megkereshetik kérdéseikkel, problémáikkal. Tájékoztatást nyújt a pályázati és támogatási lehetőségekről.

Az elmúlt években több lehetőség adódott hernádi ipartelepítésre, de ezek a törekvések a helyi kezdeményezések kivételével meghiúsultak. Hernád jelenleg az autópályától való elzártsága miatt kedvezőtlen helyzetben van, hiszen a nagy üzemek mind a jobb közlekedéssel rendelkező településeket választják. Jó példa erre a szomszédos Újhartyán, ahol januárban megtörtént a megépítendő magyar-japán ipari park alapkőletétele, amelytől azt várják, hogy megoldja a környék foglalkoztatási problémáit. Újhartyán abban a szerencsés helyzetben van, hogy saját lehajtója van az autópályáról.

Hernádnak nagy gondja még, hogy nincsen igazán megfelelő területe üzemek telepítésére. Az önkormányzat jelentős külterületekkel nem rendelkezik.

A hernádi önkormányzat együttműködései, társulásai

Hernád szoros kapcsolatot tart fenn a körülötte elhelyezkedő települések önkormányzataival. Ezek az önkormányzatok 1996-ban társulást hoztak létre, elsősorban azzal a céllal, hogy általa képviseltethessék a kistérséget a megyei területfejlesztési tanácsban, amely a területfejlesztés megyei szervei között a döntéshozásban súlyponti szerepet tölt be. A megyei területfejlesztési tanácsokban az önkormányzatok egyénileg nem képviseltethetik magukat. 1996-ban tehát megalakult az OKÖT, vagyis az **Ország Középe Önkormányzati Társulás**.

A társulás céljait az alábbiakban határozták meg:

- Dabas és környéke környezeti és természeti értékeinek védelme, a védelmi feladatok összehangolása.
- Fejlesztési stratégia és fejlesztési programok kezdeményezése és kidolgozása.
- A térségi stratégia és fejlesztési programok képviselője az országos és regionális fejlesztési tanácsokban a kormányzati és megyei fejlesztési programokban.
- A térség fejlődése érdekében kapcsolat teremtése a magánszféra és a közszféra között.
- A tömegkommunikáció segítségével bemutatni Dabas és környéke - mint tájegység - helyét, szerepét, területfejlesztési célkitűzéseit.
- Koordinálni a nem önkormányzati szervek bekapcsolását a területfejlesztési célkitűzések megvalósítása során.
- Kialakítani az önkormányzatok közötti információs rendszert, véleménycserét.

A négy éves működése során az OKÖT több fejlesztési kérdést fogalmazott meg. Ezek közül talán a legfontosabb a regionális szilárdhulladék lerakóhely, amely az OKÖT-höz tartozó települések legégetőbb környezetvédelmi problémáját oldaná meg. Jelenleg pályázatuk kedvező elbírálására várnak, hogy megvalósíthassák elképzeléseiket.

1999 végén az OKÖT életre hívta a **Térségi Innovációs és Információs Központot** Dabas székhellyel, melynek feladata olyan programok kidolgozása, amely jótékony hatással van a térség gazdasági életére, fejleszti a gazdaságot, segíti a vállalkozókat és vállalkozásokat. Megalapítását hosszas kutatás, adatgyűjtés előzte meg. Működéséről gyakorlati tapasztalat még nincs, kb. 1 év után dönthető el, hogy milyen eredményekkel jár a TIF létrehozása.

1998-ban megalakult az **Ország Középe Regionális Turisztikai Egyesület**. Az egyesület céljai között szerepel az Ország közepé kistérség idegenforgalmi értékeinek feltárása, látnivalók számbavétele, vendéglátóhelyek feltérképezése, rendezvények szervezése. Célkitűzése szerint közreműködik a kistérség idegenforgalmi célú fejlesztésében, kiadványokat jelentet meg a környékről, fokozott tevékenységet fejt ki a kulturális örökség megóvása érdekében.

2000. január 1-től **hatósági igazgatási társulás** jött létre négy önkormányzat részvételével. Kakucs, Újhartyán, Hernád és Táborfalva önkormányzatai azért döntöttek a hatósági igazgatási társulás megalakítása mellett, mert racionalizálni kívánják településeik építésügyi hatósági munkáját. Ez a társulás igazán csak akkor lesz működőképes, ha megfelelő szakembert találnak majd a feladatok ellátására. Működéséről gyakorlati tapasztalatok még nem állnak rendelkezésre.

Szoros a kapcsolat a volt társközséggel, Örkényvel is. Önkormányzataik közösen üzemeltetik a szennyvíztisztító telepet, közösen építették a csatornahálózatot, közösen tartják fenn a zeneiskolát és az orvosi ügyeletet.

Fenti példák bizonyítják, hogy a települések is egyre inkább rájönnek arra, hogy érdekeik azonosak és eredményt csak összefogással érhetnek el.

Befejezésül

Olvasókönyvünkben a teljesség igénye nélkül igyekeztünk bemutatni Hernád történelmét és fejlődését egészen napjainkig, de vajon mit hoznak az elkövetkező évek? Hernád ma lakható, jómódú települése a kistérségnek. A látványos fejlődés elsősorban köszönhető az itt élő embereknek, a község vezetésének, a megváltozott politikai és gazdasági viszonyoknak, amelyek esélyt adtak Hernádnak és a hozzá hasonló településeknek a látványos fejlődésre.

Az új évezred küszöbén, amikor Magyarország az Európai Unióba készül, a teljes infrastruktúrával rendelkező Hernád felkészülten várja, mit hoz a jövő. Tudja, hogy nagyon sok elvégzendő feladata van még, tudja azt is, hogy ezek megvalósítása nem lesz könnyű, de a múlt eredményeire és az itt élők képességeire alapozva bizakodva tekint előre.

Felhasznált irodalom

1990. évi LXV. tv. Az önkormányzatokról

A községi tanács végrehajtó bizottságának és tanácstestületi üléseinek
1984-1990. között készült jegyzőkönyvei

Az önkormányzat képviselő-testületi üléseinek 1990-2000. január között
készült jegyzőkönyveiből

A községi önkormányzat rendeletei

Szakdolgozat

Zsadányi Lászlóné - Államigazgatási Főiskola, 1993.

Szakdolgozat

Zsírosné Pallaga Mária - BKTE Államigazgatási Fősikolai Kar
Továbbképző Intézete, 2000.

Szakdolgozat

Zsírosné Pallaga Mária - Magyar Iparművészeti Főiskola Továbbképző Intézete,
1999.